

Лубковський С. А.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

Кліпакова А. А.

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

Моніч К. В.

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-593-1-22>

УДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ СТАРТАПІВ ЯК НАПРЯМ ПОСИЛЕННЯ ЇХ ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ

Стартапи, будучи сучасною формою інноваційного підприємництва, стають драйвером новітніх розробок і технологічного прогресу людства, створюючи основу подальшого розширеного відтворення та розвитку. У той же час, саме через свою інноваційність як базову рису, вони характеризуються значно вищим, ніж класичний бізнес, рівнем невизначеності та ризику, що визначає специфіку фінансування їх діяльності – гранти, венчурний капітал тощо. Крім того, така риса обумовлює особливий шлях розвитку стартапу зі своїми, відмінними від звичайного підприємництва, етапами, які передбачають, серед іншого, спочатку інвестиції в дослідження ринку, розробку й тестування MVP, його удосконалення, зважаючи на фідбек споживачів, і лише потім, при успішності процесу, отримання серйозної виручки від створеного продукту з подальшим швидким ростом. Іншими словами, поки стартап не вийде на траєкторію зростання і масштабування, його витрачання

значно перевищуватимуть доходи за умови вкрай обмежених фінансових ресурсів.

Означена специфіка, особливо щодо ранніх етапів, потребує врахування в процесі формування сприятливої екосистеми функціонування такого бізнесу й обґрунтування вибору ефективних механізмів його підтримки. Зокрема, в сфері оподаткування інноваційного підприємництва, оскільки стартап, як і будь-який суб'єкт господарювання, виступає платником відповідних податків і зборів, ЄСВ «за себе» (для ФОПів) та/або щодо виплат, пов'язаних з оплатою праці й договорами ЦПХ, а також податковим агентом з ПДФО та військового збору при їх здійсненні.

Наразі чинне податкове законодавство передбачає кілька альтернативних механізмів оподаткування, якими може скористатися інноваційний бізнес, як на рівні ФОП, так і юридичних осіб різної організаційно-правової форми (найчастіше стартапи обирають ТОВ як найбільш оптимальну з позицій балансу між бюрократичною обтяжливістю та організаційно-фінансовими особливостями). Такі альтернативи наявні в рамках функціонування загальної і спрощеної систем оподаткування, а також спеціального режиму Дія Сіті (табл. 1).

Аналіз переваг і недоліків досліджених механізмів оподаткування засвідчує певну їх недосконалість по відношенню до стартапів, оскільки вони недостатньо відображають специфіку інноваційної діяльності, характерні риси різних етапів функціонування такого бізнесу, притаманний йому високий ризик, значну обмеженість фінансових ресурсів та особливості окремих джерел фінансування. А отже, постає потреба або у формуванні окремого податкового механізму для стартапів, який враховував би означені аспекти, позитивну вітчизняну практику й успішний зарубіжний досвід оподаткування інноваційного підприємництва, або в удосконаленні чинних підходів, зокрема, але не виключно, в таких напрямках:

1. Підвищення стимулюючого впливу режиму Дія Сіті шляхом розширення сфери його застосування на інші інноваційні види діяльності, підвищення ліміту щодо максимального розміру доходів протягом періоду перебування на полегшених вимогах та/або пом'якшення критеріїв щодо середньої місячної винагороди працівників і гіг-спеціалістів не менше 1200 євро та їх середньооблікової кількості не менше 9 осіб, аби забезпечити легший доступ до пільгового оподаткування винагород (ПДФО – 5%, ЄСВ – 22% мінімальної заробітної плати), особливо молодим стартапам, зазвичай, з вкрай обмеженими ресурсами. Така ініціатива сприятиме не лише посиленню

їх фінансової спроможності, а й детінізації підприємницької діяльності загалом через зниження ризику втрати статусу резидента означеного режиму, з одного боку, та ще більшої його привабливості, порівняно зі спрощеною системою, з іншого, завдяки офіційно меншому податковому тиску на потребу в коштах та фінансові результати.

Таблиця 1

**Альтернативні механізми оподаткування стартапів в Україні,
їх ключові переваги та недоліки**

Альтернативи	Основні податки, їх об'єкт та ставки	Ключові переваги	Ключові недоліки
1	2	3	4
ФОП, загальна система	ПДФО – 18%, військовий збір – 5%, ЄСВ – 22% чистого оподаткованого доходу; ПДВ – 20%*	Відсутні обмеження за видом діяльності, обсягом доходу, кількістю працівників, рівнем їх винагороди тощо	Обтяжливіший податковий облік та звітність; оподаткування грантів, крім бюджетних**, як особистого доходу (18% ПДФО + 5% військовий збір); повне податкове навантаження на оплату праці і договорів ЦПХ (ПДФО – 18%, військовий збір – 5%, ЄСВ – 22% відповідних виплат)
ФОП, спрощена система, 3 група (як найбільш універсальна)	Єдиний податок – 3% + платник ПДВ або 5% неплательник ПДВ, військовий збір – 1% отриманого протягом звітного періоду доходу з урахуванням виключень; ЄСВ – 22% мінімальної заробітної плати	Спрощений податковий облік та звітність; зазвичай нижче податкове навантаження, зокрема з ЄСВ «за себе»	Значні обмеження за видом діяльності, обсягом доходу (не більше 1167 розмірів мінімальної заробітної плати); оподаткування грантів, крім бюджетних**, як особистого доходу (18% ПДФО + 5% військовий збір); повне податкове навантаження на оплату праці і договорів ЦПХ
Юридична особа, загальна система	Податок на прибуток підприємств – 18% фінансового результату до оподаткування згідно НП(с)БО чи МСФЗ, скоригованого на різниці, визначені Податковим кодексом України; ПДВ – 20%*	Оподаткування грантів як цільового фінансування (фактично не оподатковуються у разі використання за призначенням); відсутні обмеження за видом діяльності, обсягом доходу, кількістю працівників, рівнем їх винагороди тощо	Обтяжливий повноцінний бухгалтерський та податковий облік; оподаткування дивідендів на рівні 18% через механізм авансового внеску з податку на прибуток в частині непогашеного податкового зобов'язання з подальшим зарахуванням у його сплату; повне податкове навантаження на оплату праці і договорів ЦПХ

1	2	3	4
Юридична особа, спрощена система, 3 група	Єдиний податок – 3% + платник ПДВ або 5% неплатник ПДВ, військовий збір – 1% отриманого протягом звітного періоду доходу з урахуванням виключень	Спрощений податковий облік та звітність; зазвичай нижче податкове навантаження	Значні обмеження за видом діяльності, обсягом доходу (не більше 1167 розмірів мінімальної заробітної плати); оподаткування грантів, крім бюджетних**, як звичайного доходу – єдиний податок 3% або 5% та 1% військового збору; оподаткування дивідендів на рівні 18% за правилами загальної системи; повне податкове навантаження на оплату праці і договорів ЦПХ
Юридична особа, режим Дія Сіті	Класичний податок на прибуток – 18% або так званий податок на виведений капітал – 9% розподіленого прибутку у вигляді дивідендів, а також інших операцій, що призводять до виведення капіталу; ПДВ – 20%*	Наявність полегшених вимог для молодих стартапів; ПДФО – 5%, ЄСВ – 22% мінімальної заробітної плати у разі забезпечення у певному місяці (для повних резидентів у кожному) середньої місячної винагороди працівників і гіг-спеціалістів на рівні не менше гривневого еквіваленту 1200 євро і середньо-облікової їх кількості не менше 9 осіб; можливість оподаткування так званим податком на виведений капітал	Неможливість пільгового оподаткування винагороди працівників і гіг-спеціалістів без дотримання у відповідному місяці обох зазначених вимог – діятимуть звичайні умови; обмеження для стартап-резидентів за часом створення (не раніше ніж 24 місяці), тривалістю перебування (менше 2 років) й обсягом доходу в році перед роком набуття статусу, році набуття та після (не більше 1167 розмірів мінімальної заробітної плати); загальні обмеження за видом діяльності, структурою доходу (кваліфікований його обсяг має бути не менше 90% загального)

* У разі досягнення межі обов'язкової реєстрації.

** Звільнення за умови цільового використання.

Джерело: побудовано авторами на основі [1–3]

2. Звільнення грантів, інших ніж бюджетні, від оподаткування як одного з найважливіших джерел фінансування стартапів на ранніх етапах, коли через вкрай ризик високий інші джерела, крім власних, практично не доступні. Грант за визначенням є безповоротною цільовою виплатою фізичним і юридичним особам грошової суми або даруванням

обладнання, приміщення громадянами та юридичними особами, у тому числі іноземцями, а також міжнародними організаціями для проведення конкретних наукових досліджень, впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій, вжиття заходів екологічної безпеки та ліквідації наслідків екологічних катастроф, виконання творчих робіт, видання творів художньої, наукової, освітньої, образотворчої, медичної та іншої літератури [4].

Тобто грантові ресурси виступають цільовим джерелом покриття наперед визначених умовами його отримання напрямів витрат, а не доходом чи приростом майна, що можна використовувати на особисті та/або господарські потреби за рішенням фізичної особи чи компанії. Тому доцільно, аби така пільга мала місце як для ФОПів у рамках функціонування загальної і спрощеної систем оподаткування, так і для юридичних осіб на спрощеній (для компаній на загальній вона фактично реалізована в правилах бухобліку). Особливо стосовно тих грантів, що отримуються від вітчизняних та зарубіжних державних фондів, а також міжнародних організацій, спеціалізованих на інноваціях і стартапінгу (підтримці та розвитку стартап-індустрії в цілому та безпосередньо стартапів).

Такі рекомендації покращать відповідні механізми оподаткування, посиливши їх стимулюючий потенціал у світлі формування вітчизняної інноваційної моделі сталого економічного відновлення та розвитку, а також забезпечать додаткову фінансову спроможність українським стартап-компаніям та кращу конкурентну позицію у глобальному вимірі.

Література:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 27.01.2026).
2. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : закон України від 08.07.2010 № 2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (дата звернення: 27.01.2026).
3. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : закон України від 15.07.2021 № 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (дата звернення: 27.01.2026).
4. Оподаткування прибутку підприємств при отриманні грантів. *Головне управління ДПС в Івано-Франківській області*. URL: <https://if.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/752384.html> (дата звернення: 27.01.2026).